

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Навчально-науковий юридичний інститут

Кафедра теорії та історії держави і права

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ВИБОРЧИЙ ПРОЦЕС**

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Освітньо-професійна програма Право

Спеціальність 081 Право

Галузь знань 08 Право

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від 30 серпня 2023 р.

м. Івано-Франківськ - 2023

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до навчальної дисципліни
3. Мета та цілі навчальної дисципліни
4. Програмні компетентності та результати навчання
5. Організація навчання
6. Система оцінювання навчальної дисципліни
7. Політика навчальної дисципліни
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Виборчий процес
Викладач (-і)	Адамович Сергій Васильович, проф., д.і.н., завідувач кафедри кафедри теорії та історії держави і права зарубіжних країн
Контактний телефон викладача	(0342) 596133
Е-mail викладача	sergey.adamovych@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	заочний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	Консультації проводяться відповідно до Графіку індивідуальних занять зі студентами, розміщеному на інформаційному стенді та сайті кафедри https://kttidip.pnu.edu.ua/hrafik-individualnoi-roboty/ Також можливі консультації шляхом листування через електронну пошту, зокрема, що стосується виконання індивідуальних науково-дослідних завдань.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p><u>Предметом</u> вивчення навчальної дисципліни є норми чинного законодавства, які регулюють виборчий процес, їх тлумачення, механізми та практика реалізації, науково-теоретичні дослідження у цій сфері.</p> <p>Творче засвоєння алгоритму виборчого процесу набуває особливого значення сьогодні, за умов відродження державності, використання міжнародного досвіду та практик виборів для побудови незалежної Української держави, формування та утвердження її правової системи.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p><u>Метою вивчення</u> навчальної дисципліни «Виборчий процес» є формування знань про сутність, зміст і форми виборів згідно з чинним законодавством та отримання умінь для здійснення юридичного супроводу виборчих кампаній.</p> <p><u>Основними цілями</u> вивчення дисципліни є отримання знань про сутність сучасних політичних виборів, історію виборчого процесу, поняття виборчого права як основи проведення виборів, роль партій і суспільно-політичних об'єднань у виборчому процесі, загальну класифікацію сучасних виборчих систем, виборчу систему сучасної України, поняття виборчої кампанії, основні етапи організації і підготовки виборчої кампанії, організацію управління у виборчих кампаніях, порушення законодавства під час виборів.</p>	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p><u>Загальні компетентності:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; – здатність проводити дослідження на відповідному рівні; – здатність до адаптації та дії в новій ситуації; – здатність спілкуватися іноземною мовою у професійній сфері як усно, так і письмово; – здатність приймати обґрунтовані рішення; – здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності); - здатність розробляти проекти та управляти ними. <p><u>Фахові компетентності:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності; – здатність аналізувати та оцінювати вплив Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні; - здатність оцінювати взаємодію міжнародного права та міжнародних правових систем з правовою системою України; – Здатність використовувати сучасні правові доктрини та принципи у правотворчості та в процесі застосування інститутів публічного і приватного права, а також кримінальної юстиції; - здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну 	

аргументацію;

- здатність застосовувати медіацію та інші правові інструменти альтернативного позасудового розгляду та вирішення правових спорів;
- здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності;
- здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування;
- здатність критично оцінювати ефективність представництва і захисту прав, свобод та інтересів клієнтів;
- здатність утверджувати етичні стандарти правничої діяльності, стандарти професійної незалежності та відповідальності правника;
- здатність самостійно готувати проекти нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини;
- здатність самостійно готувати проекти актів правозастосування, враховуючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та вмотивованості;
- здатність брати продуктивну участь у науковому співробітництві як на національному, так і міжнародному рівнях.

Програмні результати навчання:

- оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання;
- обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи;
- дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв’язання;
- генерувати нові ідеї та використовувати сучасні технології у наданні правничих послуг.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	8
семінарські заняття / практичні / лабораторні	8
самостійна робота	74

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативна / вибіркова
1	081 Право	1	вибіркова

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	заняття	сам. роб.

Змістовний модуль 1. Загальнотеоретичні знання про виборчий процес.

Тема № 1. Сутність сучасних політичних виборів. Поняття виборчого права як основа проведення виборів	2		8
Тема № 2. Загальна характеристика виборчих систем. Виборча система сучасної України		2	8
Тема № 3. Референдуми в системі представницької демократії		2	8
Тема 4. Підготовчий етап виборчого процесу	2		10

Змістовий модуль 2. Виборчий процес в Україні.

Тема № 5. Виборча кампанія. Вибори президента України, народних депутатів, міських та селищних голів та депутатів місцевих рад		2	10
Тема № 6. Форми і види передвиборної агітації	2		10

Тема № 7. Підготовка та проведення голосування		2	10
Тема № 8. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються місцевих виборів		2	10
ЗАГ.:		8	74
6. Система оцінювання навчальної дисципліни			
Загальна система оцінювання курсу	Загальна система оцінювання навчальної дисципліни є уніфікованою в межах навчально-наукового юридичного інституту і визначається п. 4.4 Положення про порядок організації навчального процесу та оцінювання успішності студентів у навчально-науковому юридичному інституті Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, затвердженим Вченою радою Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, протокол № 2 від 12.10.2010 р. (з наступними змінами) – <i>текст розміщений на інформаційному стенді та сайті Інституту</i> https://law.pnu.edu.ua/%d0%bd%d0%be%d1%80%d0%bc%d0%b0%d1%82%d0%b8%d0%b2%d0%bd%d1%96-%d1%82%d0%b0-%d0%bb%d0%be%d0%ba%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d1%96-%d0%b0%d0%ba%d1%82%d0%b8/ .		
Вимоги до письмової роботи	Вивчення дисципліни передбачає обов'язкове виконання всіма студентами однієї письмової модульної контрольної роботи. Варіант завдань складається з 5 питань. Перше запитання (описове) оцінюється максимально у 5 балів. 2 запитання передбачає чітку і коротку відповідь на запитання і оцінюються в 2 бали. 3-5 запитання мають тестовий характер і оцінюються максимально в 1 бал кожне.. Максимальний бал за контрольну становить 20. <u>За бажанням (для отримання додаткових до 5 балів) студенти можуть виконувати індивідуальні завдання за темою відповідного семінарського заняття. Види, приклади підготовки та критерії оцінювання індивідуальних завдань знаходяться на кафедрі та розміщені на сайті кафедри Денна форма – Кафедра теорії та історії держави і права (pnu.edu.ua)</u>		
Семінарські заняття	Система оцінювання семінарських занять визначена п.п. 4.4.3.2, 4.4.3.3 Положення про порядок організації навчального процесу та оцінювання успішності студентів у навчально-науковому юридичному інституті Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника – https://law.pnu.edu.ua/%d0%bd%d0%be%d1%80%d0%bc%d0%b0%d1%82%d0%b8%d0%b2%d0%bd%d1%96-%d1%82%d0%b0-%d0%bb%d0%be%d0%ba%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d1%96-%d0%b0%d0%ba%d1%82%d0%b8/ .		
Умови допуску до підсумкового контролю	Порядок та організація контролю знань студентів, зокрема, умови допуску до підсумкового контролю визначаються р. 5 Положення про порядок організації навчального процесу та оцінювання успішності студентів у навчально-науковому юридичному інституті Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника https://law.pnu.edu.ua/%d0%bd%d0%be%d1%80%d0%bc%d0%b0%d1%82%d0%b8%d0%b2%d0%bd%d1%96-%d1%82%d0%b0-%d0%bb%d0%be%d0%ba%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d1%96-%d0%b0%d0%ba%d1%82%d0%b8/		
Підсумковий контроль	Форма підсумкового контролю – залік. Залік виставляється викладачем на останньому семінарському занятті у семестрі відповідно до п. 4.6. Положення про порядок оцінювання успішності здобувачів вищої освіти у Навчально-науковому юридичному інституті Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Перескладання семестрового заліку проводиться окремою парою в письмовій формі за графіком, затвердженим директором Інституту, здобувачами, які одержали після виставлення заліку «не зараховано»		

	<p>(нижче 50 балів), а також мали на день виставлення заліку не відпрацьовані пропущені заняття (за умови їх відпрацювання). Заліковий білет у такому випадку складається із 5 практичних завдань, які оцінюються у 20 балів кожне. Максимальний бал за залікову роботу складає 100.</p> <p>Залік також може проводитися з використанням технологій дистанційного навчання на платформі https://d-learn.pnu.edu.ua/. У такому разі залік проводиться у тестовій формі. При тестовому контролі знань в системі дистанційного навчання правильна відповідь на тестове завдання передбачає відповідні бали, які зараховуються студенту автоматично</p>
--	---

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи: очікується, що при написанні письмових робіт студенти мають проявити творче та аналітичне мислення, вміння аналізу суспільних процесів в контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання, вміння проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел із відповідними посиланнями на використані джерела для запобігання плагіату.

Академічна доброчесність: очікується, що студенти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлюючи наслідки її порушення, що визначається Положенням про запобігання та виявлення плагіату у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» <https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагіату/>.

Відвідування занять

Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають лекції і практичні заняття курсу.

Пропуски семінарських (практичних, лабораторних) занять відпрацьовуються в обов'язковому порядку. Студент зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття впродовж двох тижнів з дня пропуску заняття. За пропущені лекційні заняття без поважних причин в обсязі, що перевищує 10% від загальної кількості лекційних годин, які відведені на навчальну дисципліну відповідно до робочого навчального плану, керівник курсу віднімає 5 балів від підсумкового семестрового балу студента (п. 5.1.2 Положення про порядок організації навчального процесу та оцінювання успішності студентів у навчально-науковому юридичному інституті Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника <https://law.pnu.edu.ua/організація-навчального-процесу/>).

Неформальна освіта

Визнання результатів неформальної освіти здійснюється відповідно до «Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (в редакції від 12.02.2021 року) <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

8. Рекомендована література

1. Адамович С. Учасницьке бюджетування як механізм прямої демократії. Міжнародна науково-практична інтернет-конференція: «Міжнародні і національні механізми прямої демократії: теорія і практика» (м. Івано-Франківськ, 22 січня 2021 року) / упорядник В. І. Розвадовський. Івано-Франківськ: НАІР, 2021. С. 164-167.
2. Антонова Л. В., Антонов А. В. Вплив громадянського суспільства на удосконалення виборчого процесу. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 1. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1997>
3. Антонова Л. В., Антонов А. В. Удосконалення виборчого процесу в Україні: організаційно-правовий аспект. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 12. – URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1984>
4. Богатчук С. Всеукраїнські референдуми: їх історія і значення. Гілея. 2013. № 3. С. 73-78.
5. Бондаренко Б., Задоя К., Калмиков Д., Кириченко Ю., Хавронюк М., Шехавцов Р. Відповідальність за порушення виборчого законодавства: посібник для членів виборчих комісій, поліцейських, слідчих та суддів / за ред. М. Хавронюка. Київ : «АК-Group», 2019. 122 с.
6. Виборчий кодекс України. Книга перша. Загальна частина. Науково-практичний коментар / за ред. Ю. Б. Ключковського. Київ: К.І.С., 2021. 768 с.
7. Виборчий кодекс України. Режим перегляду: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>.

8. Виборчий процес 2019 року в Україні у світлі суспільних очікувань / за ред. О. М. Майборода. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2019. 232с.
9. Волошенюк Н.М. Види форм і засобів передвиборної агітації на парламентських виборах: українська практика та зарубіжний досвід. Південноукраїнський правничий часопис. 2019. №4. С.21-25.
10. Городок М. Д., Карташов А. В., Романенко Є. О., Стасюк В. Ю. Перемога на виборах: технології, кампанії, принципи. К., 2016. 264 с.
11. Закон України «Про всеукраїнський референдум» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20/sp:max50:nav7:font2#Text>.
12. Захист виборчих прав адміністративними судами в Україні: Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції «Адміністративна юстиція в Україні: проблеми теорії та практики» (м. Київ, 1-2 липня 2021 року). Київ: „Компанія «Vaite»“, 2021. 274 с.
13. Катт Х., Елліс Е., Мейлі М., Волл А, Вулф П. Дизайн системи адміністрування виборів. МІДСВ, 2016. 490 с.
14. Ключковський Ю.Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні: монографія. Київ: Vaite, 2018. 908 с.
15. Кравченко В. Ю. Політичне насилля в умовах виборчого процесу. "Гілея: науковий вісник": Збірник наукових праць. 2020. Випуск 155 (№ 4). С. 242-245.
16. Лукаш Т. Основні принципи виборчого права. Гілея. 2012. № 8. С. 558-562.
17. Максимець Б. В. Національно-демократичні партії України у виборчих кампаніях початку ХХІ століття : [монографія]. Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. Василя Стефаника, 2014. 219 с.
18. Марцеляк О.В. Передвиборна агітація: до питання сучасного доктринального розуміння. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 51. С. 27-32.
19. Марчук М. І. Місцеві вибори у країнах Європейського Союзу та Україні: порівняльна характеристика. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2022. № 70. С.119-123.
20. Махно А. А. Проблемні аспекти незаконної агітації як підстави для порушення виборчого процесу в Україні. Журнал східноєвропейського права. 2019. № 70. С. 320-325.
21. Мохончук Б., Бінус А. Правове регулювання передвиборчої агітації в Україні: на межі вільних виборів, свободи вираження поглядів і правової визначеності (поняття, правовий режим, обмеження щодо місць, форм і засобів). Публічне право. 2020. №4. С.14-31.
22. Мохончук Б., Романюк П., Цуркан М. Огляд судової практики з розгляду спорів щодо виборів та виборчих правопорушень в Україні: за результатами президентських та парламентських виборів 2019 року./ за ред. М. Цуркана. А Київ: "АК-Group", 2020. 147 с.
23. Нестерович В.Ф. Виборче право України: Підручник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 504 с.
24. Павшук К. О. Нові підходи до проведення передвиборчої агітації в Україні: аналіз виборчого кодексу України. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2020. 1(89). С. 13-22.
25. Поспелова І.М. Поняття і особливості передвиборчої агітації як стадії виборчого процесу. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. 2014. №9-14. С. 61-64.
26. Савенко М. Активне виборче право: теоретичний аспект. Право України. 2013. № 5. С. 122-134.
27. Сарай Р.Д. Правова природа реформування сучасної виборчої системи: переваги та недоліки. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія право. №64. 2021. С.65-69.
28. Шведа Ю. Р. Вибори та виборчі системи. Європейські стандарти та досвід для утвердження демократії в Україні. Львів, 2010. 462 с.

Детальний перелік монографічної, наукової, науково-практичної літератури, нормативних джерел та інформаційних ресурсів до кожної теми міститься в навчально-методичних посібниках:

1. Адамович С.В. Методичні вказівки для підготовки семінарських занять для студентів освітнього ступеня «магістр» спеціальності 081 «право» денної форми навчання; Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2023. 17 с.

2. Адамович С.В. Методичні вказівки для підготовки самостійної роботи для студентів освітнього ступеня «магістр» спеціальності 081 «право» денної форми навчання; Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2023. 19 с.

3. Адамович С.В. Методичні вказівки для підготовки семінарських занять для студентів освітнього ступеня «магістр» спеціальності 081 «право» заочної форми навчання; Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2023. 10 с.

4. Адамович С.В. Методичні вказівки для підготовки самостійної роботи для студентів освітнього ступеня «магістр» спеціальності 081 «право» заочної форми навчання; Навчально-науковий юридичний інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2023. 17 с.

<https://kttidip.pnu.edu.ua/> /навчально-методичні-матеріали-2/

Викладач _____ проф. С.В. Адамович